У четири ока

ГВОЗДЕНЕ ПРИЧЕ ДЕТИЊСТВА

Зоран Петровић: поносан на своје Сакуљане и они на њега

„Увек сам био слободан да дотичем непознато и у њему се испитујем" — каже сликар и вајар Зоран Петровић, професор Академије ликовних уметности из села Сакула у Банату

ОДЈЕЗДИЛИ су гвоздени ратници и витезови, убојице и убијени, копљаници и оклопници, страшни, најежени инсенти и метални лептири. Одјездили су из разних збирки и галерија, из атељеа Зорана Петровића да се десет дана скупе као окамењени снови у Галерији Матице српске. Снови дуги 20 година.

Некако је пуст остао „најлепши атеље у Београду". Истина то „најлепши" каже сликар, а строп ове велике просторије није кречен већ годинама и бела је боја већ одавно постала сива и љуспаста. Прозори се не перу — тако је лепше. У нередуј који је овде, очито, једини ред, само седокоси домаћин зна историју сваког предмета и разлог зашто се неке од ових неугледних, ником потребних ствари налазе баш ту. На зидовима по која велика слика — као прозор у узвитлане, обојене снове.

Боја и реч — слава селу

ПОЧИЊЕ да бива пријатно и интимно у овом нереду чега сликар, помало домаћински бришно и ужурбано, почиње да вади, ко зна од куда, неке лепе старинске тањире, чаше, вињушкице (баш тога дана није било пића, чак ни киселе воде!) и ређа то по сточићу на којем је тренутак раније владао прави крш. И за час се на столу нашло мало хлеба, сира („тешког као олово") и сличних неопасних ђаконија.

И као у некој старој кући из села Сакула а у Банату, одакле је уметник пре 30 и коју годину кренуо у своју авантуру и том анонимном селу обезбедио и географску и културну славу, тако се и у његовом атељеу нуди пиће из кофе, а кофа је, као код сваког правог домаћина покривена великим поклопцем. Је де се добро, слатко и уз причу, лаку, необавезну и госту понуђену.

И све је тако било док се у храну није умешала новинарска бележница. Домаћин се одједном мало укочио и почео да понаша не као редовни професор Ликовне академије, него као озбиљни студент, који, ето зна све, али није сигуран да ли ће овог пута сасвим задовољити. И тако је, скоро увек, на крају одговора постављао помало ђачко, љубазно питање — је л' добро?

А тешко је рећи да ли је то што се исприча у сусрету од два сата добро или није, јер у та два сата треба да стану 20 година једне стваралачке авантуре, успеха и криза, налажења и губљења. Цео један живот.

Клешта — птичји кљун, комбајн — огромни сналавац

ЈЕР, Зоран Петровић помало носталичио, али истинито каже:

— Изложба од 30 година рада једног сликара не може ни да га афирмише, ни да га подцени. Зато ми и не пада тешко што се мало говори и пише о овој изложби. Све је то већ давно изложено. Такве изложбе су обрачун са собом бившим и препозна вање себе у прошлу од две деценије. То би био веома тежак тренутак када не би постојале већ замишљене нове слике, још тежи, скулптуре. То што је сада изложено морам брзо заборавити да би настало ново. На овој изложби има позајмљених дела и нека од њих ћу видео већ 18 година. То је као сусрет са старим познаницима: пред неким се поцрвени, а пред неким застајем задовољан. Скоро бих могао рећи — изненађен.

Хтели не хтели, на изложби највећу пажњу привлачи скулптура у металу коју доследно рађите од 1955. године. Шта вам она значи?

— Машином, коју је сам створио, човек је своју снагу увелико дотучно, постигао да му она заиста служи. Али, човек је се бе угрозио својом генијалношћу када је успео да створи и убојите машине — тенкове, ракете, па до атомске бомбе.

Моје осећање овог времена, изражено кроз скулптуру пре свега, носи и могуће људске страхове од великих уништења. Да ли ове моје машине исказују апел за човеков споразум или изражавају човеков страх? Ја мислим и једно и друго. Оне у себи не крију ни лепоту дизајна, нити подсећају на справе изашле из конструкторских лабораторија, него представљају антропоморфно враћање оном што је природа већ давно начинила. Зар клешта нису снажни птичји кљун, а рило копље. Моја најближа инспирација ипак је остало све оно што се као машина везује за обраду земље и по тој околности или судбини све је то ближе сељачком поимању живо та и рада. Зар комбајн није огромни скакавац, буба што за два сата постриже ланац жита... И ратници моји, витезови, из неких су бивших времена, из неких прохујалих векова. Памћење је то прошлости која може да буде и будућност.

Вредно је заронити у своје време

ШТА бисте увек бранили у себи?

— Своју слободу, као што бих бранио слободу уопште, јер ми је она омогућила путовање у истраживања. И увек сам био слободан да дотичем непознато и да се у њему испитујем. Чини ми се да се у условима неке опште слободе, слободе мишљења и развоја, многи идентификовали и своје биће за слободни пут у непознато. Такав је био и мој пут у откриће машинског света. Јер, све то што сам направио ни сам учио на школама.

Да ли је за вас непознато значило и авантура?

— И авантура, али пре свега слобода. За мене је слобода — кретање унапред како се све оно што се на традицију надовезује не би окаменило. Традицио нализам прихватам као нужност за идентификацију народног и сопственог бића, али пошто се о уметности ради, вредно је заронити у сопствено време, добро га ослушнути и у том истраживању наћи неки свој рудник по којем човек мора да копа док не нађе сопствену златну жилу.

О тој авантури кад је реч, нама су пуна уста детињства и Сакула.

— Упућујући се у стварање, уметник се свесно упушта у авантуру из које не може да искључи имагинацију која је везана за детињство. Сва моја гвожђа, или како их ја зовем — гвоздене приче, заправо су игра детиње инжењерије, она ме враћају у детињство једног сакуљског дворишта, куће Ласлових, где је седам синова било седам механичара, а најмлађи је био мој вршњак. Чим сам се описмењио по желео сам да будем инжинир за машине. Када сам са 25 година ушао у бечејску текстилну фабрику „Петар Драпшин", било је то као да сам се вратио у сакулско двориште ваљаних компанија Ласлових.

„Ал' ти чекић у шаки лежи!"

ДА ЛИ и данас, с пуним уверењем, можете за своје Сакуљане, да кажете — моји сељаци?

— За моје сељаке везује ме моја литература. Они моје слике зову — лепо па шарено и воле их јер их је направио Зоран. Украсили су мојим сликама и своју, сакулску венчану салу и показују је гостима с пуно поноса.

Осетио сам да воле то што сам у прози и драми написао, врло су поносни тиме, а и ја са њима. Ја сам их срцем присвојио јер су моји јунаци који ми омогућују да пишем.

Многе ми своје муке и радости казују. Уводе ме у двориште да видим нове тракторе и комбајне и нова купатила у розе фарби. И о многој деци што су на школу пошла ме обавештава ју, а ја често и најмлађу генерацију, унуке мојих другова, по лику њиховних дедова познајем. И на то смо поносни и они и ја.

И задатке ми разне дају. Зову ме у 6 ујутро да им сваким неки посао. У бољинце их развозим, на операције водим, па због свега тога с пуним уверењем могу да кажем — моји сељаци.

Да сте остали на селу, а свима је то могло да нам се деси, такав смо народ, шта бисте данас били?

— По традицији куће. био бих бирташ или трговац. И вероватно бих био један од оних који за своју кућу бездрој пута ствари сами знају да направе, својом руком. Колар чика Младен Исај лов приметио је, још док сам де те.био, да добро држим тестеру, а чувени ковач Вавика, кад сам код њега улазио нешто да пора дим, знао је да каже: „Сунце ти дечје, али ти чекић у шаки лежи!"

Вероватно бих рано имао свој швајз-апарат, па бих Сакуљани ма правио лепе гвоздене капије банатске. И данас бих радо направио од гвожђа капију неком сакулском другу или на кући очевој.

Владислав Урбан